

אחר הצהריים טובים,

המושב שאני אמור להנחות כותרתו: "פסיקתו של השופט ג'ובראן במשפט פלילי". לפני שנפנה לדוברים השונים בפאנל, אחלק את דברי הפתיחה שלי לשניים:

ראשית, דברים על היכרותי את השופט ג'ובראן מזה למעלה משלושה עשורים, היכרות שהחלה עת הופעתי בפניו כעורך דין, והוא שופט בבית משפט השלום בחיפה, יושב בלשכה צרה מלהכיל את בעלי הדין, העצורים והנאשמים, אשר היו מובאים בפניו, והוא יושב בדין, בסבלנות רבה, אורך רוח, קשוב, אנושי, וחביב על הכל.

במרצת השנים תמיד "פספסתי" את השופט ג'ובראן כעמית לבית המשפט באותה ערכאה: באותה שנה בה התמניתי לבית משפט השלום, הוא התמנה לבית המשפט המחוזי, ומשנתמניתי לבית המשפט המחוזי, הוא נתמנה לשופט במינוי בפועל בבית המשפט העליון. גם עתה, משהתמניתי לבית המשפט העליון, הוא סיים את כהונתו עם הגיעו לגיל פרישה.

מינוי של השופט ג'ובראן למינוי של קבע היווה אבן דרך משמעותית בהיסטוריה התרבותית והמשפטית של מדינת ישראל. מלבד פסיקותיו פורצות הדרך במגוון רחב של נושאים, לעולם לא שכח כי השופט הוא קודם כל אדם. לצד הישגיו המשפטיים המשמעותיים במהלך השנים, הקדיש חלק ניכר מזמנו וממרצו לפעילות חברתית ענפה וחשובה, אשר תרמה לקידום דו-הקיום והסובלנות בין יהודים לערבים.

סלים, אני רואה בך חבר קרוב אותו זכיתי להכיר, ומאחל לך בריאות איתנה מלווה בנחת, כמו גם המשך עשייה ברוכה לאחר פרישתך מבית המשפט העליון.

כהמשך ישיר לעשייתו של השופט ג'ובראן בשדה המשפט הפלילי ובעבירות ההמתה למיניהן, אני מבקש לייחד את החלק השני של דבריי להרהורים בעיקרי הרפורמה בעבירות ההמתה, אשר גובשה במסגרת ועדת קרמניצר. אעשה זאת במספר משפטים בלבד, למרות שלסוגיה זו ניתן לייחד מושב שלם.

נכון להיום, עבירות ההמתה הן עבירת הרצח, ומאסר העולם לצדה; עבירת ההריגה, אשר לצדה עונש מאסר מקסימלי של 20 שנות מאסר; וכן עבירת ההריגה ברשלנות.

בשנים האחרונות נמתחה ביקורת על כך שמדרג עבירות ההמתה בישראל אינו המיטבי והראוי, באופן שבנסיבות מסוימות, לא ניתן להרשיע בעבירת רצח ממדרגה שניה.

הרפורמה המוצעת כוללת בתוכה מדרג רחב יותר של עבירות המתה, ובכלל זה עבירת הרצח. במדרג העליון מצויה עבירת רצח בנסיבות מחמירות, שבצדה מאסר עולם חובה; מתחתיה מצויה עבירת רצח בכוונה או באדישות (ללא נסיבות מחמירות), שעונשה מאסר עולם כעונש מירבי; ובתחתית מדרג עבירות הרצח מצויה עבירת המתה בנסיבות של אחריות מופחתת, שבצדה עונש מרבי של 20 שנות מאסר.

בגדרה של הרפורמה נכללת רשימה ארוכה של חלופות עובדתיות, אשר בהתקיימן יסווג המעשה לעבירה המתאימה לו במדרג עבירות הרצח.

נשאלת השאלה מה תהיינה תוצאותיה המעשיות של הצעה זאת, במקרה שתתקבל.

בהתייחס לעבירת הרצח הבסיסית, אשר בבסיסה היסוד הנפשי של כוונה, ולחילופין אדישות, ייתכן והתוצאה תהא ריבוי כתבי אישום

בעבירות רצח, כאשר למעגל הנאשמים ייכנסו נאשמים נוספים שתיוחס להם מעתה ואילך עבירת רצח (אולי אפילו קהלים ממקצועות ועיסוקים שלא היינו רגילים לראות בתיקי רצח בעבר). השאלה אם תוצאה זו רצויה אם לאו, היא כבר שאלה אחרת.

השלכה מעשית אפשרית נוספת של הרפורמה, אף שאינה הכרחית, היא החמרה בענישה.

בנוסף, עלולה הרפורמה לגרור ריבוי התדיינויות כתוצאה ממחלוקות בשאלת היסוד הנפשי: במישור הכללי, מהי אותה "אדישות" הנדרשת לשם הכנסת מעשה עבירה לגדרי הסעיף? ובמישור היישומי, האם בנאשם זה או אחר אכן התקיים היסוד הנפשי הנדרש.

בעתיד, יהיה מי שיציע לבחון "אדישות בנסיבות מחמירות", ובנוסף, עלולה להתעורר השאלה האם אדישות מהווה יסוד נפשי עצמאי, או היא למעשה פזיזות?

קיים חשש שבתי המשפט יאלצו להתמודד עם עולם מושגים חדש ותילי תילים של פרשנויות, כאשר התביעה טוענת לאדישות, בגדרה נכנס הנאשם לעבירת הרצח, בעוד הסניגוריה טוענת כי מדובר ב"קלות דעת" בלבד, המכניסה את הנאשם לגדרה של עבירת ההריגה בקלות דעת, אשר עונשה, לפי הצעת החוק, הוא 12 שנות מאסר.

לעניין עבירת הרצח המוחמרת יהיה מי שיטען שבפנינו רשימה סגורה הכובלת למעשה את שיקול הדעת השיפוטי ל-12 הסעיפים המנויים בה. הדבר יביא להתדיינויות ופרשנויות אשר יגררו את ההליך הפלילי לפרקי זמן ארוכים למדי, דבר שאף עלול להוביל לפגיעה שלא לצורך בחירותם של הנאשמים, הנתונים, במקרים רבים, במעצר עד תום ההליכים.

במסגרת התיקון המוצע, עצם ההרשעה בעבירת הרצח מחייבת דיון במגוון נסיבות. כך למשל, במסגרת דיון בתיק רצח עשוי בית המשפט להידרש לדון בהגדרתו, ביסודותיו, ובדבר וקיומו של "ארגון פשע" או "ארגון טרור". כל אלה יחייבו את בית המשפט, כאמור, בהתדיינות נוספת, ובסופה להנמקות, שבעבר לא נדרשנו להן בעבירת הרצח.

משכך, קיים חשש של "זליגה" מעבירות הרצח החמור לרצח ה"רגיל", על כל המשתמע מכך לגבי הענישה הנלווית.

כפי שציינתי בפתח הדברים, אני אומר את הדברים כחומר למחשבה. כעת נעבור למושב.